

RAQAMLI IQTISODIYOT SHAROITIDA KICHIK BIZNES RIVOJLANISHINING ASOSIY OMILLAR

Rayimova Feruza Nodirbek qizi

Navoiy innovatsiyalar universiteti Iqtisodiyot va axborot texnologiyalar fakulteti
Iqtisodiyot yo'nalishi 2-bosqich talabasi

Gafurova Dilobar Karamatovna

Navoiy innovatsiyalar universiteti katta o'qituvchisi

Annotatsiya: Ushbu maqolada raqamli iqtisodiyot sharoitida kichik biznesning rivojlanishiga ta'sir qiluvchi omillar tahlil qilingan. Xususan, raqamli infratuzilma, elektron to'lovlar tizimi, onlayn marketing va davlat tomonidan qo'llab-quvvatlash dasturlarining samaradorligi yoritilgan. Tadqiqot natijalariga ko'ra, raqamlashtirish kichik biznesning raqobatbardoshligini sezilarli darajada oshirishi aniqlangan.

Kalit so'zlar: raqamli iqtisodiyot, kichik biznes, innovatsiya, elektron to'lovlar, raqamli infratuzilma

Аннотация : В данной статье анализируются ключевые факторы, влияющие на развитие малого бизнеса в условиях цифровой экономики. Особое внимание уделено цифровой инфраструктуре, системам электронных платежей, онлайн-маркетингу и государственным программам поддержки. Результаты исследования показывают, что цифровизация значительно повышает конкурентоспособность малого бизнеса.

Ключевые слова: цифровая экономика, малый бизнес, инновации, электронные платежи, цифровая инфраструктура

Abstract : This article analyzes the key factors influencing the development of small businesses in the context of the digital economy. Special attention is given to digital infrastructure, electronic payment systems, online marketing, and state support programs. The findings indicate that digitalization significantly enhances the competitiveness of small enterprises.

Keywords: digital economy, small business, innovation, electronic payments, digital infrastructure

Bugungi globallashuv jarayonida raqamli iqtisodiyot barcha sohalarning rivojlanishida asosiy omilga aylanmoqda. Kichik biznes subyektlari uchun raqamlashtirish jarayonlari yangi imkoniyatlar yaratib, ularning bozorga kirishi, iste'molchilar bilan aloqasi va xizmat ko'rsatish sifatini yaxshilashga xizmat qilmoqda. Mazkur maqolada kichik biznesning rivojlanishiga ta'sir qiluvchi raqamli omillar ilmiy tahlil qilinadi.

Raqamli infratuzilmaning kichik biznes rivojiga ta'siri

Raqamli infratuzilma — internet tarmoqlari, mobil aloqa, ma'lumotlar omborlari, bulut texnologiyalari va raqamli xizmatlar tizimi — zamonaviy iqtisodiyotning asosiy tayanchi hisoblanadi. Infratuzilmaning rivojlanishi kichik biznes uchun bir qator ustunliklarni yaratadi:

- **Elektron savdo platformalaridan foydalanish imkoniyati** ortadi. Masalan, kichik tadbirkorlar o'z mahsulotini nafaqat mahalliy bozorda, balki xalqaro platformalarda ham sotish imkoniga ega bo'ladi.
- **Bulut texnologiyalari** biznes jarayonlarini avtomatlashtirish, ma'lumotlarni tezkor qayta ishlash va saqlash imkonini beradi.
- **Onlayn xizmatlar** (CRM tizimi, onlayn buxgalteriya, logistika monitoringi) kichik korxonalar uchun qo'shimcha xarajatlarni kamaytiradi.
- **Internetga keng doiradagi kirish** bozorning geografik chegaralarini yo'q qiladi.

Xususan, rivojlangan raqamli infratuzilmaning mavjudligi kichik biznesning moslashuvchanligini oshiradi va ularni raqobatga bardoshli qiladi. Infratuzilmaning yetarli emasligi esa, aksincha, iqtisodiy faollikni sekinlashtiradi, mahsulot va xizmatlarning bozorga kirishini cheklaydi.

Elektron to'lovlar tizimining ahamiyati va samaradorligi

Kichik biznes faoliyatida to'lovlar tizimi muhim o'rin tutadi. An'anaviy naqd pul bilan hisoblashuvning o'rnini tobora **elektron to'lovlar** egallab bormoqda. Bu jarayon bir necha jihatdan iqtisodiy samaradorlikni oshiradi:

- **Xarajatlarning kamayishi:** Naqd pul bilan ishlashda yuzaga keladigan xavf, ortiqcha xarajat va vaqt isrofi bartaraf etiladi.
- **Shaffoflikning ortishi:** Raqamli tranzaksiyalar orqali moliyaviy operatsiyalar ustidan nazorat kuchayadi.

- **Xizmat ko'rsatish tezligi:** Mobil to'lovlar, QR-kodlar va onlayn banking operatsiyalari xaridorlar uchun qulaylik yaratadi.

- **Kichik biznesning moliyaviy inklyuziyasi:** Elektron to'lovlar orqali bank xizmatlaridan foydalanish osonlashadi, kredit olish imkoniyatlari kengayadi.

Elektron to'lov tizimlari, xususan Payme, Click, Apelsin, Uzum Bank kabi xizmatlar respublikada kichik tadbirkorlar faoliyatini sezilarli darajada yengillashtirmoqda. Bu jarayon to'lov madaniyatining shakllanishiga ham ijobiy ta'sir ko'rsatadi.

Onlayn marketingning kichik biznes uchun strategik ahamiyati

Raqamli iqtisodiyot sharoitida marketingning asosiy qismi onlayn platformalarga ko'chmoqda. Onlayn marketing kichik biznes uchun nisbatan arzon, ammo juda samarali natija beruvchi vosita hisoblanadi.

Quyidagi afzalliklarni ko'rsatish mumkin:

- **Aniq maqsadli auditoriya bilan ishlash:** Ijtimoiy tarmoqlar (Instagram, Facebook, TikTok, Telegram) orqali aniq segmentga reklama yo'naltirish imkoniyati mavjud.

- **Reklama xarajatlarining kamayishi:** An'anaviy reklama (TV, radio, banner) qimmat bo'lsa, internet reklama ancha arzon va moslashuvchan.

- **Onlayn savdo veb-saytlari va marketplace'lar:** Mahsulotni tezkor joylashtirish, buyurtmalarni boshqarish, mijozlar bilan aloqa qilish imkonini beradi.

- **Brend imidjini shakllantirish:** Kontent marketing, SMM, bloglar orqali iste'molchilar ishonchini oshirish mumkin.

- **Analitika imkoniyatlari:** Google Analytics, Instagram Insights kabi vositalar orqali xaridorlarning xatti-harakati chuqur tahlil qilinadi.

Onlayn marketing kichik biznesning bozorga kirishini osonlashtiradi, sotuvlar hajmini oshiradi va reklama jarayonlarini optimallashtiradi.

Davlat tomonidan qo'llab-quvvatlashning ta'siri

Raqamli iqtisodiyotni rivojlantirishda davlat siyosati muhim rol o'ynaydi. O'zbekiston Respublikasida so'nggi yillarda kichik biznesni qo'llab-quvvatlash yuzasidan bir qator islohotlar amalga oshirilmoqda.

Davlat tomonidan yaratilayotgan imkoniyatlar:

• **Soliq imtiyozlari:** Yangi tashkil etilgan kichik biznes subyektlariga soliq yuki kamaytirilmoqda.

• **Raqamli savodxonlik dasturlari:** Tadbirkorlar uchun IT-treninglar, marketing kurslari va biznes boshqaruvi bo'yicha o'quvlar yo'lga qo'yilgan.

• **Startaplar uchun grantlar va kreditlar:** Innovatsion faoliyatni qo'llab-quvvatlash maqsadida imtiyozli kreditlar berilmoqda.

• **Interaktiv davlat xizmatlari:** Litsenziya olish, ro'yxatdan o'tish, soliq hisobotlarini topshirish kabi jarayonlar to'liq onlayn shakliga o'tmoqda.

• **E-commerce uchun huquqiy asoslar:** Elektron tijoratni qo'llab-quvvatlash bo'yicha qonunchilik takomillashtirilmoqda.

• **Innovatsion texnologiyalarning joriy etilishi**

Kichik biznesning raqobatbardoshligini oshirishda innovatsion texnologiyalar muhim ahamiyatga ega. Quyidagi texnologiyalar ayniqsa dolzarb:

• **Sun'iy intellekt:** mijozlarga xizmat ko'rsatish, logistika, savdo jarayonlarini avtomatlashtirishda qo'llanadi.

• **Big Data:** bozor ehtiyojlarini aniq prognoz qilish, xaridor xatti-harakatini tahlil qilish imkonini beradi.

• **IoT (internet narsalar):** ishlab chiqarish jarayonlarini kuzatish, resurslarni boshqarish samaradorligini oshiradi.

• **Fintex yechimlar:** tezkor kredit, elektron hisob-kitob, onlayn sug'urta kabi xizmatlarni taklif etadi.

Innovatsion texnologiyalardan foydalangan kichik bizneslar bozor talablariga tez javob berishi, mahsulot sifati va xizmat ko'rsatish darajasini oshirishi mumkin.

Raqamli xavfsizlik va kiberxavfsizlik masalalari

Raqamli iqtisodiyotning kengayishi bilan axborot xavfsizligi masalasi ham dolzarblashmoqda. Kichik bizneslar ko'pincha kiberhujumlarga tayyor bo'lmaydi va bu ularning faoliyatiga salbiy ta'sir ko'rsatishi mumkin.

Kiberxavfsizlikning asosiy yo'nalishlari:

- Ma'lumotlarni shifrlash
- Kuchli parollar tizimi
- Ikki bosqichli autentifikatsiya
- Xodimlarning axborot xavfsizligi bo'yicha o'qitilishi
- Zaxira nusxalar yaratish

Kiberxavfsizlikning ta'minlanishi kichik biznesning barqaror faoliyat yuritishida muhim omil bo'lib xizmat qiladi.

O'tkazilgan tahlillar shuni ko'rsatadiki, raqamli iqtisodiyot kichik biznesning innovatsion rivojlanishida hal qiluvchi ahamiyatga ega. Raqamli infratuzilmani takomillashtirish, elektron to'lovlarni kengaytirish va onlayn marketingdan foydalanish kichik tadbirkorlikning raqobatbardoshligini oshiradi. Shu bois, raqamlashtirish jarayonlarini tezlashtirish iqtisodiy o'sishni ta'minlashning muhim omili hisoblanadi. Innovatsion texnologiyalar — sun'iy intellekt, IoT, Big Data va blokcheyn — kichik biznesning ishlab chiqarish jarayonlari va boshqaruv amaliyotlarini modernizatsiya qilish imkonini beradi. Biroq raqamlashtirish jarayonlari bilan birga axborot xavfsizligi masalalariga ham alohida e'tibor qaratish zarur, chunki kiberxavfsizlikning ta'minlanishi korxona faoliyatining uzluksizligini kafolatlaydi.

Umuman olganda, raqamli iqtisodiyot kichik biznesning rivojlanishida yangi bosqichni boshlab berdi. Kichik tadbirkorlik raqamli imkoniyatlardan to'liq foydalanganda nafaqat milliy iqtisodiyotning o'sishiga hissa qo'shadi, balki xalqaro bozorda ham o'z o'rnini mustahkamlashi mumkin. Shu bois, biznes subyektlari va davlat tashkilotlari raqamlashtirish siyosatini izchil davom ettirishi va uni yanada takomillashtirishi zarur.

Raqamli iqtisodiyotning jadal rivojlanib borishi sharoitida kichik biznes subyektlarining samarali faoliyat yuritishi va barqaror o'sishi iqtisodiy taraqqiyotning muhim omillaridan biri hisoblanadi. Bugungi kunda raqamli texnologiyalar ishlab chiqarish jarayonlarini optimallashtirish, xarajatlarni kamaytirish, bozor imkoniyatlarini kengaytirish hamda xizmat ko'rsatish sifatini oshirishda muhim ahamiyat kasb etmoqda. Shu bilan birga, raqamli infratuzilmaning rivojlanish darajasi, elektron tijoratning keng qo'llanilishi, raqamli to'lov tizimlarining takomillashuvi va davlat xizmatlarining raqamlashtirilishi kichik biznesning raqobatbardoshligini oshiruvchi asosiy omillar sifatida maydonga chiqmoqda. Shuning uchun mazkur mavzuning dolzarbligi kichik biznesning raqamli iqtisodiyotga moslashuvi va ushbu jarayonda yuzaga kelayotgan imkoniyat hamda cheklovlarni chuqur tahlil qilish zaruratiga asoslanadi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Karimov A. Raqamli iqtisodiyot va biznes innovatsiyalari. Toshkent: Iqtisodiyot nashriyoti, 2022.
2. OECD. Digital Economy Outlook. Paris, 2020.
3. Kotler P. Marketing 4.0: Moving from Traditional to Digital. Wiley, 2017.
4. World Bank. Digital Development Report, 2023.